

În preajma loviturii de stat de la 23 august 1944, industria județului Severin era dominată de 4 firme cu reputație: uzinele Nădrag și Ferdinand (aparținând societății Titan-Nădrag-Călan), fabricile „Mundus-Borlova-Armeniș” din Caransebeș și „Schramm, Hüttl & Schmidt” din Topleț, a căror activitate va fi prezentată detaliat în subcapitolele următoare. Ultimul trimestru al anului 1944 a fost marcat și de constituirea sindicatelor în diferite întreprinderi de pe raza județului Severin. De pildă, în luna octombrie 1944 s-a format Comisia sindicală de organizare a muncitorilor ceferiști din Lugoj, reședința județului Severin¹.

Cele două mari sindicate din Lugoj s-au constituit în cursul lunii noiembrie 1944. Astfel, în ziua de 11 noiembrie, muncitorii constructori, în frunte cu comitetele de fabrică de la „Muschong”, s-au întrunit pentru a pune bazele Sindicatului Unit al Muncitorilor Constructori din Lugoj. Două zile mai târziu, la 13 noiembrie, s-au adunat comitetele de fabrică din industriile de textile și piele, precum și croitorii și cizmarii din aceeași localitate, pentru a constitui Sindicatul Unit al Muncitorilor din Industria de Îmbrăcăminte și Piele din Lugoj². Organizarea salariaților în sindicate a continuat, la nivelul județului Severin, până în luna februarie 1945.

Necesitatea respectării obligațiilor înscrise în Convenția de Armistițiu a determinat implicarea factorilor decizionali în activitatea firmelor cu capital german și maghiar, care funcționau pe raza județului Severin. Astfel, în luna mai 1945 au fost numiți administratori de supraveghere pe lângă 24 firme „inamice” din județul Severin, cele mai importante fiind: „Schramm, Hüttl & Schmidt” din Topleț, „Bibel” S.A.R. din Ruschița, fabrica „Textor” din Lugoj, „Industria de bumbac” din Lugoj și fabrica „Muschong & Co.” din Lugoj³. La începutul anului 1947, industria dispunea – în Banat – de un număr de 294 întreprinderi cu peste 25 muncitori fiecare (în care lucrau 63.850 muncitori)⁴.

Tot acum, pe raza județului Severin funcționau 38 întreprinderi industriale, cu 6.924 muncitori. Acestea reprezentau următoarele ramuri industriale: textilă (17 întreprinderi), metalurgică (4 întreprinderi), forestieră (3 întreprinderi), materiale de construcții (4 întreprinderi), extractivă (o mină și două cariere), precum și alte ramuri (o fabrică chimică, o fabrică de sticlă, o fabrică de rom și lichior, o moară sistematică, două fabrici de piepteni și nasturi, o fabrică pentru confecții de hârtie și marochinărie din piele). Majoritatea muncitorilor erau concentrați în industria textilă (876), metalurgică (2.785), forestieră (1.080) și a materialelor de construcții (619). Fabricile textile se aflau sub administrarea Casei Autonome de Supraveghere a Bunurilor Inamice (C.A.S.B.I.), lucrând la o capacitate redusă, din cauza lipsei acute de materii prime și a reparațiilor necesare în urma bombardamentelor. Și întreprinderile din alte ramuri se confruntau cu o situație similară: materii prime insuficiente, lipsa combustibilului, deteriorarea mașinilor și instalațiilor, rețeaua de transporturi deficitară ș. a. m. d. Doar două întreprinderi, ambele

¹ LB 1944, nr. 18, p. 4.

² *Idem*, nr. 59, p. 3.

³ DJTA-FDCRAA, d. 6/1945-1946, f. 54.

⁴ Luncan 1982, p. 198.

reprezentând industria forestieră, executau comenzi pentru armata sovietică sau livrau produse care urmau a fi expediate în URSS în contul Convenției de Armistițiu: „Lomaș”, cu 510 muncitori și „Mundus-Borlova-Armeniș”, cu 502 muncitori⁵.

În cursul anului 1947, Confederația Generală a Muncii, controlată de comuniști, s-a implicat tot mai mult în problemele sociale ale muncitorimii. De pildă, în luna septembrie, C.G.M. a trimis o circulară tuturor organelor sindicale prin care le informa că, în conformitate cu dispozițiile legale, nici o angajare de personal nu era permisă fără avizul „Comisiei de plasare a forțelor de muncă”, comisie care își desfășura activitatea pe lângă C.G.M., fiind în strânsă colaborare cu Ministerul Muncii; circulara cerea organelor sindicale respective „*să vegheze ca toate posturile vacante din întreprinderi să fie comunicate Comisiei de plasare*”. De asemenea, Confederația Generală a Muncii a acordat o atenție sporită dezvoltării cantinelor pe lângă toate întreprinderile mari, propunând asocierea întreprinderilor mici și mijlocii în vederea organizării cantinelor necesare pentru hrana personalului aferent⁶.

Anul 1948 a însemnat o redresare a producției la întreprinderile industriale din județul Severin, datorită unor factori obiectivi, precum: implicarea statului în aprovizionarea cu materii prime și combustibil, la timp și în condiții optime; refacerea rețelei de transporturi; acordarea de credite exclusiv în scopuri productive ș. a. m. d. De pildă, firmele industriale mari din județul Severin („Ferdinand” și „Nădrag”, aparținând Societății TNC) au atins o producție de 96% în luna ianuarie 1948, prevăzută de Ministerul Industriei și Comerțului, pentru care a primit premiul de producție „Drapelul Roșu” la concursul național al industriilor grele în luna decembrie 1947. Trecând sub administrația Uzinelor de Stat din Hunedoara, fabrica de oțet „Margina-Reșița” și-a reînceput activitatea, „lucrând din plin”. De asemenea, fabrica „Schramm, Hüttl & Schmidt” din Topleț a ajuns la o producție de unelte agricole (sape, lopeți, sobe de tuci etc.) de 90%, procent fixat de M.I.C. Raportul remis de Prefectura județului Severin - Serviciul Administrativ Ministerului Afacerilor Interne - la începutul anului 1948, cu ample referiri la situația generală a județului Severin, se încheia pe un ton optimist: „*grație bunei aprovizionări a muncitorilor, producția în sectorul industrial este în plină creștere, muncitorii luându-se la întrecere pentru ajungerea planului de producție fixat*”⁷.

Măsurile etatiste radicale adoptate de guvernul Groza în anii 1946-1947, care au afectat puternic industria județului Severin, au culminat cu naționalizarea principalelor mijloace de producție, semnificând desființarea proprietății private, expresia – în plan economic – a unui regim democratic. Anul 1948 a debutat, și în județul Severin, cu adoptarea unor măsuri ce vizau instituirea controlului statului asupra principalelor unități economice din zonă. Astfel, printr-o decizie a Comisiei de redresare și stabilizare monetară din ianuarie 1948 au fost constituite, în fiecare județ, consilii economice județene. Aceste consilii erau formate din reprezentanții a 3 ministere (Industrie și Comerț, Finanțe, Agricultură) și delegații a 3 instituții (BNR, INCoop și Consiliul Județean al sindicatelor). Printre *scopurile* consiliilor amintite, figurau: verificarea aplicării deciziilor cu caracter economic și coordonarea activității din domeniul economic și financiar ale instituțiilor din județ⁸.

Naționalizarea principalelor mijloace de producție a fost precedată de rechiziționarea bunurilor, mobile și imobile, aparținând fostei familii regale a României, simbol al

⁵ DJTAN-FPS, d. 33/1947, f. nenumărată.

⁶ B 1947, NR. 212, pp. 1-3.

⁷ DJTAN-FPS, d. 51/1948, f. nenumărată.

⁸ RL 1948, nr. 1039, p. 5.

sistemului politic democratic, înlăturat – prin fraudă și abuz – de către minusculul partid comunist român, cu sprijinul masiv și decisiv al Moscovei, la sfârșitul anului 1947. De pildă, în comuna Căpâlnaș (plasa Birchiș, județul Severin) s-a deplasat o comisie specială, compusă din 3 membri (controlorul economic I. Surdilă, ing. C.R. Popiel – delegatul C.A.P.S. și pretorul T. Alexandrescu – delegatul M.A.I.), care a inventariat bunurile aflate pe fostul *domeniu regal: pădurea Căpâlnaș* – în suprafață de 2.813,5 ha, în cadrul căreia se afla exploatarea executată de „Forestiera Săvârșin” S.A.; *o cale ferată îngustă* – cu ecartament de 0,60 m, care deservea exploatarea din pădurea Hobița (în lungime de 5.650 m); *un imobil* situat pe teritoriul comunei Căpâlnaș, compus din două apartamente cu anexe și un grajd, totul fiind împrejmuit cu un gard; *un cazan de fierț țuică*, confecționat din aramă⁹.

***

Imediat după naționalizare a fost consemnată o corespondență destul de bogată între autoritățile centrale și locale, menită să lămurească o serie de aspecte legate de acest act de natură economică, cu evidente conotații politice. De exemplu, în ziua de 15 iunie 1948, ministrul adjunct al Afacerilor Interne, Stelian Tănăsescu, a trimis o *telegramă* prefectului județului Severin în care preciza faptul că, „*potrivit dispozițiilor art. 1 din Legea Nr. 119 privitoare la naționalizarea întreprinderilor, au fost trecute în administrația comunelor abatoarele particulare, morile sistematice și presele de ulei mecanice care se încadrează în prevederile acestei legi*”, existând posibilitatea ca și alte întreprinderi naționalizate să mai poată fi date în proprietatea sau simpla folosință a administrațiilor locale, pe baza unui jurnal al Consiliului de Miniștri¹⁰.

La data de 24 iunie 1948, Prefectura județului Severin a avansat Ministerului Afacerilor Interne o *listă* cu întreprinderile (mori – *n.n.*) propuse pentru naționalizare, care urmau să ajungă în proprietatea sau administrația comunelor din zonă:

1. *Moara Osz Ludovic din comuna Susani* – cu 2 valțuri, o piatră de grâu și una de porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 6.800 kg. grâu și 4.000 kg. porumb;
2. *Moara Popescu Constantin din comuna Făget* – cu 3 valțuri, o piatră pentru grâu și una pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 7.000 kg. grâu și 4.200 kg. porumb;
3. *Moara Feneșiu Victor din comuna Făget* – cu 4 valțuri, două pietre pentru grâu și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 7.000 kg. grâu și 3.000 kg. porumb, precum și o *presă de ulei*;
4. *Moara Rosenfeld Mendel din comuna Birchiș* – cu 3 valțuri, o piatră pentru grâu și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 7.000 kg. grâu și 5.000 kg. porumb;
5. *Moara Spitzer Alexandru din comuna Bethausen, satul Leucușești* – cu 2 valțuri, o piatră pentru grâu și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 6.900 kg. grâu și 4.500 kg. porumb;
6. *Moara Bala Ludovic din comuna Mănăștiur* – cu 3 valțuri, două pietre pentru grâu și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 7.000 kg. grâu și 5.500 kg. porumb;
7. *Moara Mocsony - Stârcea din comuna Bata* – cu 3 valțuri, două pietre pentru grâu și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măciniș/zi de 14.000 kg. grâu și 10.000 kg. porumb;

⁹ DJTAN-FPS, d. 9/1948, f. 2.

¹⁰ *Ibidem*, d. 52/1948, f. 8.

8. *Moara lungert și soții din Lugoj* – cu 4 valțuri și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măcină/zi de 10.400 kg. grâu și 3.000 kg. porumb;
9. *Moara Mailincher Nicolae din comuna Coștei* – cu 3 valțuri, o piatră pentru grâu și două pietre pentru porumb, cu capacitatea de măcină/zi de 5.400 kg. grâu și 5.000 kg. porumb, precum și o *presă de ulei*;
10. *Moara Biching Anton din comuna Boldur, satul Hodoș* – cu 4 valțuri și o piatră pentru porumb, cu capacitatea de măcină/zi de 7.000 kg. grâu și 3.000 kg. porumb, precum și o *presă de ulei*;
11. *Moara Moștenitorii General Dumitru Petrescu Tocineanu din comuna Balinț* – cu 3 valțuri, două pietre de grâu și o piatră pentru porumb, cu capacitatea de măcină/zi de 7.000 kg. grâu și 5.000 kg. porumb, precum și o *presă de ulei*;
12. *Moara Weisz Francisc din comuna Dumbrava* – cu 2 valțuri, două pietre pentru grâu și o piatră pentru porumb, cu capacitatea de măcină/zi de 6.800 kg. grâu și 4.000 kg. porumb, precum și o *presă de ulei*;
13. *Moara Negl Petru din comuna Găvojdia* – cu 3 valțuri, două pietre pentru grâu și o piatră pentru porumb, cu capacitatea de măcină/zi de 7.000 kg. grâu și 5.000 kg. porumb¹¹.

De altfel, în județul Severin funcționau 42 de *mori țărănești*, majoritatea înființate la sfârșitul secolului al XIX-lea sau în primele trei decenii ale secolului al XX-lea¹².

Alături de unitățile industriale și societățile bancare mai importante, a căror situație va fi prezentată pe larg în paginile următoare, pe raza județului Severin s-a procedat la naționalizarea următoarelor *obiective economice*: în municipiul Lugoj – *Moara Comunală* (director – Iosif Barbon, număr de salariați – 9), *Brutăria Comunală nr. 1* (director – Gheorghe Luminos, număr de salariați – 7) și *Brutăria Comunală nr. 2* (director – Matei Bincker, număr de salariați – 1); în plasa Lugoj – *morile din Coștei* (director – Ioan Anghel, număr de salariați – 5), *Boldur* (director – Adalbert Sas, număr de salariați – 4) și *Sărăzani* (director – Petru Muntean, număr de salariați – 2); în plasa Caransebeș – *Abatorul comunal din Oțelu Roșu* (director – medicul veterinar Leonida Musalenco, număr de salariați – 1); în plasa Orșova – *moara „Model” din Topleț* (a rămas, în continuare, în administrația fabricii din localitate, având 2 angajați); în plasa Margina – *râșnița din comuna Românești* (trecută sub controlul primarului comunei, Iosif Herău, cu un salariat); în plasa Sacul – *morile din Căvăran* (fosta moară țărănească „*Mărioara*”, director – Ion Roșu, număr de salariați – 10), *Găvojdia* (fosta moară „*Negl*”, director – Gheorghe Popet, număr de salariați – 6) și *Sacul* (fosta moară „*Pangl*”, director – Dumitru Fiat, număr de salariați – 5); în plasa Balinț – *Moara Comunală nr. 1 Balinț* (fosta moară „*Lukács*”, director – Ștefan Jilac, număr de salariați – 6), *Moara Comunală nr. 2 Balinț* (fosta moară „*Tocineanu*”, director – Mihai Janto, număr de salariați – 4), la care se adaugă *morile comunale din Bethausen* (fosta moară „*Mészáros*”, director – Ștefan Jurchici, număr de salariați – 9), *Leucușești* (fosta moară „*Spitzer*”, director – Vasile Toma, număr de salariați – 4) și *Jupani* (fosta moară „*Dahlinger*”, director – Ioan Franțescu, număr de salariați – 5); în plasa Birchiș – *morile comunale din Bata* (director – Petru Boda, număr de salariați – 4) și *Birchiș* (director – Dumitru Timoftei, număr de salariați – 4), *separatorul din Birchiș* (director – Dumitru Giura, număr de salariați – 1); în plasa Făget – *Moara țărănească nr. 1 din Făget* (director – Desideriu Vereș, număr de salariați – 9), *Moara țărănească nr. 2 din Făget* (director – Elisabeta Găicean, număr de salariați – 7), *presa de ulei din Făget, moara*

¹¹ *Ibidem*, f. 10.

¹² *Ibidem*, ff. 17-19.

țărănească și presa de ulei din Dumbrava (director – Emeric Gulioș, număr de salariați – 5), moara țărănească din Mănăștiur (director – Alexandru Örvös, număr de salariați – 4). Trebuie menționat faptul că nici o unitate industrială din plasa Teregova nu a fost naționalizată¹³.

La sfârșitul anului 1948 au fost naționalizate și câteva *imobile* de pe raza județului Severin. Cel mai elocvent exemplu îl constituie preluarea castelului *Bulci*, de către Primăria comunei, compus din 55 de încăperi, și a dependențelor acestuia. Castelul dispunea și de o uzină electrică proprie, însă necesita multiple reparații, fiind într-o stare avansată de degradare¹⁴.

***

Vom prezenta, în continuare, detaliat, cele mai importante *întreprinderi industriale* și instituții bancare din județul Severin care au fost supuse procesului de naționalizare în cursul anului 1948.

- Naționalizarea principalelor mijloace de producție a afectat direct și Uzinele Metalurgice Unite Titan – Nădrag - Călan.

Actul naționalizării a fost precedat, încă din 1947, de o serie de măsuri care au pregătit acest moment, considerat „revoluționar, necesar și legitim în procesul revoluției socialiste” de către conducerea centrală a partidului comunist. Astfel, Ministerul Industriei și Comerțului, ca și organele controlului economic, au cerut – în cursul anului 1947 – completarea unor chestionare cu toate datele referitoare la uzine, fabrici, secții și ateliere, cât și trecerea la inventarierea imediată a mașinilor, utilajelor existente în patrimoniul societăților care patronau aceste unități productive. Asemenea chestionare și liste de inventariere au fost întocmite și la uzinele Nădrag și Ferdinand. Din aceste documente reiese că *cea mai mare parte a utilajului* folosit la Nădrag și Ferdinand, Călan și Titan – Galați, înainte de naționalizare, se afla într-o stare de uzură avansată.

- Numai la uzina Nădrag, din cele 51 de strunguri, raboteze, mașini de găurit, presă, etc. – 43 erau fabricate între anii 1892-1928, 5 între 1930-1933 și numai 3 între 1935-1937¹⁵. La data naționalizării (11 iunie 1948), la Uzina Nădrag a sosit o comisie care a făcut o inventariere amănunțită a tuturor bunurilor. Astfel, în *patrimoniul* uzinei amintite intrau terenurile locuințelor (inclusiv curți și grădini), precum și ale diverselor clădiri publice aparținătoare, cu o suprafață totală de 11 jug., 418 stj² (64.799 m²), în valoare de 837.994 lei, precum și terenul parțial clădit al fostei turnătorii, în suprafață de 4 jug., 100 stj² (23.376 m²). Printre *clădirile industriale* figurau: atelierul de tâmplărie, magazia de smoală, atelierul de reparat vagoane și locomotive, forjeria, laminorul, fabrica de sobe, magazia de tablă, centrala electrică, atelierul de cositorit, magazia de șamotă ș.a.m.d.¹⁶ În casa de bani au fost găsite *bunuri* și *valori* însumând 4.087.214 lei¹⁷. Tot acum s-a făcut o evaluare precisă a *materiilor prime* aflate în clădirile Uzinei Nădrag: 356.543 kg. platină, 113.680 kg. zinc, 4.549 kg. cositor, 223 kg. acid clorhidric, 40.608 kg. acid sulfuric, 9.271 m.st. lemne de foc, 2.684 kg. mangal, 39.120 kg. păcură, 19.926 kg. plumb, 14.224 kg. salmiac, 39.817 kg. șamotă, 30.090 kg. smoală pentru cilindri, etc.¹⁸

În cursul lunii iunie, la uzina amintită, *producția* se prezenta în felul următor: 370 t. tablă neagră, 151 t. tablă zincată, 48 t. tablă albă, 3 t. drojdie de zinc, 5 t. sobe din tablă combinată cu fier, 4 t. sobe smălțuite și nichelate, 13 t. articole de menaj și găleți zincate,

¹³ *Ibidem*, d. 50/1948, ff. 14-16, 20-22, 24, 26, 28, 33.

¹⁴ *Ibidem*, d. 56/1948, f. 11.

¹⁵ Popa 1978, p. 39.

¹⁶ SJAN CS-FUN, d. 4/1948, f. 9.

¹⁷ *Ibidem*, Ff. 21-24.

¹⁸ *Ibidem*, f. 28, 29.

l t. coturi și burlane din tablă. De altfel, producția s-a micșorat cu 21% față de luna precedentă, deoarece laminorul de tablă lucra cu numai două caje finisoare. Totuși, datorită implicării statului, vânzările s-au majorat cu 38%, raportat la luna iunie 1947¹⁹.

La ședința Comisiei de Producție a Uzinei „Ciocanul” Nădrag (noua denumire a uzinei – *n.n.*), din data de 22 septembrie 1948 au fost furnizate noi informații despre producția uzinei în primele luni după naționalizare: *„muncitorii laminatoriști lucrează cu oarecare temere pentru a nu rupe cilindrii sosiți din străinătate, din cauza platinelor care nu au nici grosimea și nici lungimea corespunzătoare pentru felul de tablă ce trebuie produs; de la un timp încoace Uzina Oțelu Roșu ne livrează platine care nu corespund din toate punctele de vedere, în plus mai sunt și strâmbe, pentru care motiv acestea nu se pot tăia la dimensiunea necesară și rămân cu colțuri; Comisia de Producție, luând act de cele de mai sus, hotărăște să se facă o scrisoare către Uzina Oțelu Roșu, prin care să se reclame calitatea platinelor”*. În același timp, a fost semnalată lipsa unor materiale indispensabile procesului de fabricație: acid sulfuric, nisip, șamotă, capuri de burghiuri, cuțite pentru foarfeci, roți dințate pentru baițul de tablă decapată, curele pentru ciocane, ghips, chit, etc.²⁰ Mai mult chiar, Uzina „Ciocanul” nu-și putea realiza programul de producție, datorită deselor întreruperi de curent electric, planând suspiciunea unui sabotaj la adresa uzinei. În consecință, s-a solicitat în mod expres Postului de Jandarmi Nădrag să efectueze razii, pe întinderea liniei aeriene, pentru descoperirea autorilor presupusului sabotaj²¹. Lipsa de materii prime, cu precădere platine, și de energie electrică s-a perpetuat până la sfârșitul anului 1948, diminuând drastic producția uzinei²². Edificatoare sunt, de asemenea, și datele referitoare la *efectivul și pregătirea profesională a muncitorilor* Uzinei Nădrag la începutul anului 1948: calificați – 341; industriali – 115; necalificați – 44; ucenici – 38, total – 538²³. La sfârșitul lunii iunie 1948, personalul uzinei menționate mai sus era alcătuit din 599 de angajați, dintre care: 45 funcționari administrativi și tehnici, 335 lucrători calificați și industriali, la care se adăugau 219 lucrători necalificați²⁴. La uzina amintită au fost detașați, pentru lucru, și angajați ai altor unități industriale din țară. Astfel, după ce au terminat lucrul la Uzina Nădrag, la data de 15 iunie 1948, un număr de 9 muncitori se pregăteau să se înapoieze la Uzina „Titan” Galați²⁵. Dintr-un chestionar întocmit în cursul lunii august 1948 rezultă că, în secțiile Uzinei Nădrag, munceau 161 de angajați, în mare majoritate muncitori calificați (104), la care se adăugau 17 tehnicieni, 2 ingineri și 38 de ucenici²⁶. Salariații uzinei se confruntau cu o serie de *lipsuri*, în plan material, la sfârșitul anului 1948: calitatea foarte proastă a docului din care erau confecționate hainele de lucru, modul deficitar în care se distribuiau articolele alimentare, de îmbrăcăminte și de încălțăminte ș.a.m.d.²⁷

• În perioada 1944-iunie 1948, *Uzina Ferdinand* (devenită *Oțelu - Roșu*), ca, de altfel, majoritatea întreprinderilor metalurgice din țară, s-a confruntat cu o serie de *greutăți*, precum: uzajul ridicat al instalațiilor care fuseseră exploatate nerațional în timpul celui de-al doilea război mondial, lipsa de materii prime și de combustibil, piese și instalații, dintre care multe trebuiau aduse din import, greutățile de transport al produselor

¹⁹ *Ibidem*, d. 1/1940-1948, f. 2.

²⁰ *Ibidem*, d. 6/1948, ff. 301-303.

²¹ *Ibidem*, f. 318.

²² *Ibidem*, f. 243.

²³ Popa 1978, p. 39, 40.

²⁴ SJAN CS-FUN, d. 1/1940-1948, f. 2.

²⁵ *Ibidem*, d. 6/1948, f. 30.

²⁶ *Ibidem*, f. 680, 681.

²⁷ *Ibidem*, f. 243.

fabricate, lipsa comenzilor pentru unele perioade, pagubele cauzate de explozii la cuptoarele Siemens-Martin, precum și lipsa de muncitori²⁸.

Uzina Ferdinand făcea parte din societatea Titan – Nădrag – Călan, societate al cărei *capital* se ridica – înainte de naționalizare – la o valoare de aproape 650 milioane lei, totalul acțiunilor fiind în număr de 650.000. În ceea ce privește proveniența capitalului, la 11 ianuarie 1945, statul român deținea 66% din capital, restul fiind capital american, francez, englez, elvețian, grec, german, ungar, belgian. La 11 iunie 1948, și aici s-a procedat la *inventarierea* tuturor bunurilor în prezența delegațiilor din partea noii și vechii conduceri²⁹.

În urma acțiunii de inventariere, au fost descoperite o serie de *materiale* aflate în stoc: la *Oțelăria Siemens-Martin* – 1.767.122 kg. fontă, fero-mangan, mangal, var ars, magnezită, cărămizi refractare, etc.³⁰; la *Magazia de materiale și turnătorii* – 148.304 kg. cositor (aliaj), antimoniu, negru de fum, cocs, plumb, zinc, nisip de forme ș.a.m.d.³¹; la *Laminorul de fier Uzina II* – 198.870 kg. cilindri, cuzineți, cuțite din fontă și piese de rezervă³²; la *Laminorul de tablă Uzina III* – 444.361 kg. piese de rezervă, șuruburi de presiune, lagăre de bronz, smoală de uns cilindri, lăzi de recoacere vechi, etc.³³; la *Atelierul de zincuire* – 354.491 kg. cazane, coșuri de baie din fontă, cilindri, roți dințate, zinc retopit, acid sulfuric, acid clorhidric ș.a.³⁴; la *Uzina IV* – 701.800 kg. lagăre de metal pentru caja de cilindri, piese de rezervă, cilindri pentru laminoare, etc.³⁵; la *Turnătoria de cilindri* – 65.990 kg. cilindri, 510.165 kg. alte materiale și 10 m. st. lemne de foc³⁶; la *Fabrica de Șamot* – 995.000 kg. nisip de cuarț pentru oțelărie și lut, la care se adaugă 273.278 kg. cărămizi refractare³⁷; la *Laminorul la rece* – 104 buc. cilindri pentru laminor (~ 9.388 kg.), 280 buc. cuțite pentru foarfeci circulare, 20 buc. lagăre din bronz folosibile (~ 140 kg.), 60 kg. piese din bronz, 6 buc. dopuri din plumb (~ 96 kg.), 6 buc. bare din bronz pentru dopuri (~ 45 kg.), 1.600 kg. acid sulfuric, 3 m. st. lemne de foc (3.450 kg.) și 2.000 kg. cutii de răcire³⁸; la *Fabrica de cuie și sârmă* – 1 buc. piatră de șlefuit (220x1.100 m), 18,260 m. c. scânduri de brad pentru confecționat lăzi de cuie, 1.175 buc. lăzi de brad goale pentru ambalat cuie (480x220x250), 2,292 m. c. scânduri pentru cruci (adunătoare de cablu de sârmă) și 275 kg. deșeuri de sârmă³⁹.

În același timp, s-a făcut o inventariere amănunțită a *clădirilor industriale, birourilor și locuințelor* din patrimoniul uzinei amintite. Astfel, uzina poseda peste 80 de locuințe și clădiri, în suprafață de aproximativ 31.000 m², dintre care cele mai importante erau: *Scoala de Ucenici* – cu o suprafață de 197,50 m²; *croitoria, Fabrica de gheață și locuința pentru artificieri* – în suprafață de 136,40 m²; *localul P.M.R.* (fosta „*Vila Auschnitt*”) – cu o suprafață de 244,37 m²; *Căminul de Zi* (fosta vilă a prim-directorului I. Luca) – în suprafață de 272 m²; *locuința funcționarilor* (compusă din 12 camere, 4 bucătării, 4 cămări de alimente, etc.) – în suprafață totală de 272 m²; *Clubul muncitoresc* (fostul cazinou) – cu o suprafață de 564 m²; *Economatul Uzinei și Biroul Comitetului de Fabrică* – în suprafață

²⁸ Popa 1978. 25.

²⁹ *Ibidem*, p. 30.

³⁰ SJAN CS-FUOR, d. 9/1948, f. 2.

³¹ *Ibidem*, f. 3.

³² *Ibidem*, f. 5, 6.

³³ *Ibidem*, f. 7.

³⁴ *Ibidem*, f. 8.

³⁵ *Ibidem*, f. 10.

³⁶ *Ibidem*, ff. 11-13.

³⁷ *Ibidem*, f. 14.

³⁸ *Ibidem*, f. 16.

³⁹ *Ibidem*, f. 17.

de 201,600 m²; *Biroul Uzinei* – cu o suprafață de 1.000 m²; *Cantina muncitorilor* – în suprafață de 390,20 m²; *Depoul de modele* – cu o suprafață de 216 m²; *Uzina a II-a* – în suprafață de 4.227 m²; *Uzina a III-a* – în suprafață de 3.776 m²; *Uzina a IV-a* – în suprafață de 2.564 m²; *Laminorul la rece și Turnătoria de cilindri* – în suprafață de 1.088 m²; *Fabrica de cuie* – în suprafață de 1.171 m²; *Atelierul de reparații* – în suprafață de 901 m²; *Ferma Glimboca* – în suprafață de 298 m², etc.⁴⁰

Interesată în lichidarea pierderilor de producție, noua conducere a Uzinei Oțelu Roșu, în perioada următoare naționalizării, a luat măsuri „în vederea reducerii la minimum a taxelor de locație pentru vagoanele puse la încărcare și descărcare în uzină”. În raportul conducerii acestei uzine, prezentat la 28 iulie 1948, se arăta: „pe lângă o producție mărită, trebuie să se tindă spre îmbunătățirea calității și spre reducerea prețului de cost (...). Este nevoie de personal tehnic suficient și bine pregătit, salarizarea să permită stimularea muncitorilor și tehnicienilor, precum și atragerea forțelor de lucru necesare”⁴¹.

Chiar din primele săptămâni după naționalizare Uzina Oțelu Roșu (fostă Ferdinand), prin tehnicienii săi, a elaborat *studii* menite să îmbunătățească producția de oțel și laminate, să înlocuiască o parte din utilajul vechi cu mașini noi, să asigure trecerea la mecanizarea unor procese de producție, acolo unde până atunci se folosea munca manuală și unde condițiile de lucru erau grele. Au fost întocmite, de asemenea, *studii* privind asigurarea combustibilului necesar din surse proprii și de la furnizori, studii de prețuri și calcule de preț de cost. S-au organizat *ședințe de producție* cu muncitorii, tehnicienii și inginerii diferitelor secții, în cadrul cărora au fost analizate modul cum se desfășoară procesul de producție, măsurile necesare pentru asigurarea neîntreruptă a producției, metodele și tehnologiile noi care să asigure realizarea sarcinilor și a noilor condiții de muncă⁴². Există și date referitoare la *efectivul și pregătirea profesională a muncitorilor* uzinei menționate mai sus, la începutul anului 1948: muncitori calificați – 822; muncitori industriali – 185; muncitori necalificați – 385; ucenici – 77; total – 1.469⁴³. La sfârșitul anului 1948, Uzina Oțelu Roșu număra 2.130 *angajați*, dintre care: 791 muncitori calificați, 670 muncitori necalificați, 383 muncitori industriali, 225 funcționari administrativi și tehnici, 61 ucenici⁴⁴.

La începutul anului 1948, firma „*Mundus – Borlova – Armeniș*” din Caransebeș avea, în *stoc*, 67.000 buc. mobile, dintre care 80% scaune curbate. Pentru a epuiza stocul existent, factorii de decizie ai societății industriale amintite solicitau ministerului de resort ca firma caransebeșeană să aibă dreptul de fabricație pentru mobile curbate, pe care să le exporte în Uniunea Sovietică, în contul obligațiilor de armistițiu⁴⁵.

Firma menționată mai sus a primit, în vederea stimulării exportului produselor sale în URSS, un *credit* în valoare de 817.655 lei de la Banca Națională a României, prin intermediul Societății Bancare Române⁴⁶. La inventarierea făcută cu ocazia naționalizării firmei „*Mundus – Borlova – Armeniș*” s-au găsit *mărfuri* în valoare de 4.616.580 lei, la care se adăuga suma de 4.287.958 lei, aflată în casa de bani a societății amintite⁴⁷.

Firma din Caransebeș avea, la începutul anului 1948, o *cifră de afaceri* remarcabilă, de 14.148.413.549 lei vechi (15.378.541 lei stabilizați), determinată de nivelul

⁴⁰ *Ibidem*, ff. 504-551.

⁴¹ Popa 1978, p. 31.

⁴² *Ibidem*, p. 42, 43.

⁴³ *Ibidem*, p. 39, 40.

⁴⁴ SJAN CS-FUOR d. 34/1948-1949, f. 5.

⁴⁵ *Ibidem*, FILC d. 347/1943-1948, f. nenumărată.

⁴⁶ BNR SAM-FCA, d. 103/1947-1948, f. 150.

⁴⁷ SJAN CS-FILC, d. 313/1948, f. 24.

ridicat al vânzării produselor proprii, iar *capitalul social*, în valoare de 10.000.000 lei, era împărțit în 100.000 buc. acțiuni, dintre care 98,3% aparțineau societății „Händels und Industrie Aktiengesellschaft” din Zug (Elveția), iar restul (1,7%) erau deținute de câțiva cetățeni români⁴⁸.

Capitalul social al firmei a scăzut la valoarea de 2.347.786 lei, în preajma naționalizării sale⁴⁹.

Conducerea societății caransebeșene era exercitată, la începutul anului 1948, de *Consiliul de Administrație*, format din: dr. Alexandru Morariu (Timișoara) – președinte; Siegfried Baumgartner (Zug, Elveția) – administrator-delegat; Sabin Evuțian și dr. Edmund Huszár (Timișoara) – membri. În ziua de 11 ianuarie 1948, datorită faptului că directorul firmei, Sostarich, se afla în concediu, Consiliul de Administrație a încredințat conducerea, în mod provizoriu, unui colectiv format din 3 funcționari (Ernest Szirmai, Carol Martinek și Gheorghe Marta)⁵⁰. În luna martie 1948, dr. Edmund Huszár s-a retras din funcția de administrator al societății⁵¹.

Personalul fabricii amintite a cunoscut unele fluctuații, determinate de diverse motive. Astfel, în luna ianuarie 1948, firma avea aproximativ 660 de angajați, dintre care cca. 550 lucrau efectiv în fabrică, iar 110 la exploatarea forestieră⁵². Două luni mai târziu, în martie 1948, personalul societății număra 540 de lucrători, dintre care: personal administrativ de conducere – 3; personal administrativ superior – 2; personal executant principal – 14; personal executant ajutător – 3; personal tehnic de conducere – 2; personal tehnic superior – 2; personal auxiliar principal – 24; personal auxiliar secundar – 9; lucrători calificați – 160; lucrători industriali – 123; lucrători necalificați – 172; muncitori sezonieri – 27; ucenici – 20⁵³. În ziua de 15 septembrie 1948, întreprinderea menționată mai sus, naționalizată între timp, a fost scindată între *Centrala Industrială a Lemnului (CIL)* și *Centrala Industrială a Produselor Finite din Lemn (CIMOFIL)*, conform principiilor stipulate de Ministerul Industriei, Direcțiunea Lemnului. Detaliile privind operațiunea de scindare a societății caransebeșene au fost prezentate în subcapitolul precedent⁵⁴.

• Societatea industrială „*Fabricile Unite de Butoaie*” Caransebeș a rezultat prin fuzionarea a două firme: „*Ladislau Fon & Szegő Ijo*” s.i.n.c. și „*Ana Polacsek*”, în ianuarie 1948. *Motivele* fuziunii sunt prezentate detaliat în cererea de înregistrare adresată Camerei de Comerț și Industrie Lugoj la data de 15 ianuarie 1948: „*ambele fabrici au același obiect principal – fabricarea butoaielor de ambalat; prin administrarea comună, pe de o parte se reduc cheltuielile de regie, iar prin contopirea utilajului ambelor fabrici, se perfecționează felul confecționării în așa fel că, pe lângă creșterea puterii de producție, putem da o calitate mai bună cu un preț mai convenabil; în urma fuzionării ajungem la un produs unificat și cantitativ mai important, astfel că – în viitor – vom putea lua parte și la exportul de butoaie, marfă care este mult cerută în țările vecine; totodată credem că, atunci când – în locul mai multor fabrici mici – formăm un centru industrial, care se va putea încadra mai ușor în economia planificată, procedăm în spiritul vremurilor de astăzi și în interesul economiei naționale*”⁵⁵.

⁴⁸ *Ibidem*, d. 205/1948, f. 1; d. 347/1943-1948, f. nenumărată.

⁴⁹ *Ibidem*, d. 313/1948, f. 24.

⁵⁰ *Ibidem*, d. 347/1943-1948, f. nenumărată.

⁵¹ *Ibidem*, d. 205/1948, f. 2.

⁵² *Ibidem*, d. 347/1943-1948, f. nenumărată.

⁵³ *Ibidem*, d. 205/1948, f. 1.

⁵⁴ *Ibidem*, d. 312/1948, f. 1.

⁵⁵ DJTAN- FCCIL, d. 17/1948, f. 16, 17.

Firma „Ladislau Fon & Szegő Ijo” s.i.n.c. fusese înmatriculată la C.C.I. Lugoj în ziua de 15 ianuarie 1948, având ca *obiect de activitate* prelucrarea lemnului, confecționarea de butoaie de ambalat, talaj și jucării de lemn, perii și alte articole de lemn, comerțul cu lemne de foc și pir etc. și dispunând de un *capital social* de 813.543 lei stabilizați, în timp ce firma „Ana Polacsek” din aceeași localitate, înmatriculată cu aproximativ 10 ani în urmă, mai precis la data de 19 noiembrie 1938, se ocupa, în mod exclusiv, de prelucrarea lemnului (industria mică)⁵⁶.

Contractul de asociere în nume colectiv între cele două firme amintite mai sus urma să intre în vigoare la 1 februarie 1948⁵⁷.

„Fabricile Unite de Butoaie” Caransebeș au primit *aviz de funcționare* din partea Ministerului Industriei și Comerțului (Direcțiunea organizării comerțului) în baza dispozițiilor legii nr. 351 din 2 mai 1942, potrivit Deciziei nr. 636348 din 5 mai 1948, fiind înmatriculată la Camera de Comerț și Industrie Lugoj în ziua de 11 iunie 1948⁵⁸.

De altfel, această unitate industrială dispunea, la 1 iunie 1948, de un *capital social* în valoare de 240.000 lei, *proprietari* fiind Fon Ladislau, Szegő Isidor și Polacsek Ana. *Producția lunară de butoaie* era de aproximativ 2.500-3.000 butoaie. Înainte de naționalizare, fabrica avea 40 de *muncitori* care erau lipsiți de locuințe și cantine. La 11 iunie 1948, întreprinderea este preluată de stat, *primul ei director* fiind Dicu Gheorghe⁵⁹.

În zilele imediat următoare naționalizării, noua conducere adresează cereri pentru livrarea de *materiale tehnice* Oficiului Industrial al Lemnului București, materiale absolut necesare pentru bunul mers al întreprinderii. În stilul specific regimului comunist, *contractul colectiv de muncă* pe anul 1949, încheiat între comitetul sindical al întreprinderii și conducere, reliefează angajamentele muncitorilor care și-au propus ca, pe anul în curs, să producă o *cantitate* de „35.000 garnituri butoaie capacitatea 100 ltr. și 35.000 butoaie capacitatea 200 ltr. în valoare de 47.250.000 lei”⁶⁰.

În ziua de 12 iunie 1948, *fabrica de lichior și rom „Besco” S.A. Lugoj* a trecut în patrimoniul statului. În urma naționalizării întreprinderii, Radu Iacob a fost numit în calitate de *director*.

Deoarece a primit o cantitate apreciabilă de zahăr, prin mijlocirea statului, *producția* fabricii amintite s-a majorat în cursul lunii iunie 1948, ajungând la 1.696 l., dintre care: 1.323 l. lichior, 91 l. rom, 107 l. rachiu special și 175 l. sirop. De asemenea, s-a constatat o creștere semnificativă a *vânzărilor*: la lichior – cu 611 l.; la rom – cu 534 l.; la rachiu special – cu 6 l.; la vinuri licoroase – cu 21 l.; la sirop – cu 98 l. La sfârșitul lunii iunie 1948, fabrica număra 21 de angajați, dintre care 13 muncitori și 8 funcționari⁶¹.

• *Fabrica de Bere „Timișoreana” S.A.* – *sucursala Lugoj*, condusă de către Adalbert Zeidler încă din luna februarie 1948, a fost, la rândul ei, naționalizată, *noul director*, Constantin Hoge, fiind ajutat în exercitarea atribuțiilor sale de *contabilul-șef* al sucursalei, Alexandru Drexler⁶².

„*Industria Pielii*” S.A. Lugoj, cu un număr de 11 *salariați*, dintre care numai 2 funcționari, a fost trecută în patrimoniul statului la 11 iunie 1948. Ladislau Bloch, numit *director* al întreprinderii pe baza adresei Ministerului Industriei nr. 017417 din 9 iulie

⁵⁶ *Ibidem*, f. 24, 25.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 10, 11.

⁵⁸ *Ibidem*, ff. 1-7.

⁵⁹ Popa 1978, p. 30.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 30, 31.

⁶¹ DJTAN- FIICC, d. 208/1920-1948, f. 373.

⁶² *Ibidem*, d. 12, f. nenumerotată.

1948, urma să îndeplinească toate atribuțiile ce-i reveneau conform normelor comerciale sau statutelor vechii conduceri⁶³.

Desigur, exemplele pot continua în acest sens, însă informațiile de care dispunem sunt destul de sumare.

***

De asemenea, multe *instituții bancare* de pe raza județului Severin au intrat în patrimoniul statului.

- *Banca Românească S.A. București, sucursala Caransebeș* deținea, la data naționalizării, *imobilele* din comunele Mărul, Teregova și Luncavița, intrate în proprietatea sa la data de 28 februarie 1944, prin fuziunea cu Banca Banatului, cu suprafața totală de 145 jug. 273 stj.p.⁶⁴

De fapt, în cursul lunii iulie 1948 au început operațiunile de *lichidare* a sucursalei amintite. Cu acest prilej, au fost descoperite *bunuri mobile* în valoare de 119.700 lei⁶⁵, la care se adăugau polițe, timbre fiscale, cărți și mărci poștale estimate la suma de 11.353.800 lei⁶⁶. În același timp, au fost blocate *conturi* în valoare totală de 355.870 lei⁶⁷.

La data de 9 octombrie 1948 a fost încheiat un proces-verbal de inventariere în prezența directorului sucursalei B.N.R. din Lugoj (Pavel Bojin), între lichidatorul Băncii Românești – sucursala Caransebeș (Augustin Munteanu) și directorul Agenției B.N.R. din Caransebeș (Vasile Butiuc), prin care *bunurile* găsite la sediul sucursalei menționate mai sus au fost evaluate la suma de 130.600 lei⁶⁸.

Deoarece mobilierul și arhiva sucursalei din Lugoj a Băncii Românești se aflau încă în posesia lichidatorului său, acesta urma să finalizeze întreaga operațiune în cursul anului 1950, motiv pentru care instituția centrală, cu acordul expres al Curții Superioare Bancare, se angaja să-i plătească un salariu brut lunar de 1.000 lei, cu începere de la 16 mai 1950⁶⁹.

- *Prima Cassă de Păstrare din Caransebeș* a intrat în stare de *lichidare* la începutul lunii aprilie 1948, Norbert Fischer fiind desemnat în calitate de *lichidator* al băncii amintite, prin decizia Curții Superioare Bancare nr. 78 din 29 aprilie 1948⁷⁰.

- *Banca „Albina”, Institut de Credit și Economii S.A. din Sibiu*, având mai multe *sucursale* (București, Brașov, Cluj, Mediaș, Târgu Mureș, Târnăveni, Arad, Timișoara și Lugoj), a fost dizolvată și a intrat în stare de *lichidare*, în urma Decretului-lege nr. 197 (publicat în Monitorul Oficial nr. 186/1948) și în baza deciziei Curții Superioare Bancare nr. 344 din 17 august 1948, numindu-se, în calitate de *lichidator* al băncii menționate mai sus; Ioan Săndulescu, director la B.N.R. Sibiu, iar la sucursala din Lugoj s-a acordat drept de semnătură funcționarului Andrei Păușan⁷¹.

Centrala din Sibiu a desființat sucursala din Lugoj în conformitate cu dispoziția circulară a Curții Superioare Bancare nr. 9 din 16 septembrie 1948, aceasta urmând să-și înceteze activitatea la data de 30 septembrie 1948⁷².

- *„Făgețana”, Institut de Credit și Economii Făget* a intrat în procedura de *lichidare* în baza deciziei Curții Superioare Bancare nr. 192 din 4 iunie 1948, în calitate de

⁶³ *Ibidem*, d. 83, f. 1, 48.

⁶⁴ SJAN CS-FBRC, d. 36/1946-1949, ff. 9-13, 17-19, 27-29.

⁶⁵ *Ibidem*, d. 41/1948-1949, f. 20-24.

⁶⁶ *Ibidem*, d. 47/1948-1950, f. 51.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 35.

⁶⁸ *Ibidem*, d. 41/1948-1949, f. 42-45.

⁶⁹ *Ibidem*, d. 47/1948-1950, f. 127.

⁷⁰ DJTAN-FCCIL, d. 198, f. 18.

⁷¹ *Ibidem*, d. 191, f. 69, 70.

⁷² *Ibidem*, f. 74.

lichidator al băncii făgetene fiind desemnat Nicolae Străin, contabil la Agenția B.N.R. Lugoj⁷³.

• „Cărășana”, *Casă de Păstrare Lugoj* și-a redus *capitalul social* la suma de 18.000.000 lei, în urma hotărârii Adunării generale extraordinare din ziua de 29 mai 1948⁷⁴.

Din *bilanțul* pe semestrul I al anului 1948, rezultă că banca amintită avea *participații* la alte instituții de credit în valoare de 11.319.187 lei și dispunea de *fonduri de amortisment* însumând 483.856 lei⁷⁵.

Cu o *cifră de afaceri* de 336.767 lei, banca menționată mai sus număra 12 *angajați* la finele lunii martie 1948, dintre care: *personal administrativ superior* – 2; *personal administrativ inferior* – 6; *lucrători calificați* – 3; *lucrători necalificați* – 1. Majoritatea angajaților instituției de credit lugojene aveau studii de specialitate: Școala Comercială Superioară, Școala Administrativă de notari sau chiar Academia Comercială⁷⁶.

În baza Decretului nr. 197, publicat în Monitorul Oficial nr. 186 din 13 august 1948, banca „Cărășana” din Lugoj a intrat în stare de *lichidare*, fiind numit, în calitate de *lichidator*, Gheorghe Ucenic, funcționar la Agenția B.N.R. Lugoj, care prelua integral atribuțiile fostului Consiliu de Administrație, format din 4 membri (dr. Nicolae Negrea, dr. Borislav Popovici, Coriolan Lupu și Grigorie Olariu). Institutul de credit menționat mai sus a fost considerat dizolvat de drept prin *notificarea* făcută la Camera de Comerț și Industrie Lugoj în ziua de 25 august 1948 și prin *încheierea* Tribunalului Severin – Lugoj nr. 7644/1948⁷⁷.

Desigur, acestea sunt cele mai semnificative exemple în domeniu, rezultate din cercetarea unor fonduri arhivistice.

***

La fel ca în județul Caraș, întreprinderile industriale și miniere de pe cuprinsul județului Severin au fost naționalizate în cursul lunii iunie 1948, în timp ce instituțiile bancare au intrat în procedură de lichidare, bunurile lor (mobile și imobile) revenind agențiilor locale ale Băncii Naționale.

***

Naționalizarea principalelor mijloace de producție făcea parte, indiscutabil, dintr-un set de măsuri economice adoptate de cabinetul Groza în vederea copierii modelului sovietic și pornind de la considerentul că Partidul Muncitoresc Român (rezultat în urma pretensei fuziuni dintre Partidul Comunist și Partidul Social Democrat) trebuie să dețină controlul asupra tuturor sectoarelor economiei naționale, a societății românești în ansamblu.

Naționalizarea principalelor mijloace de producție, prezentată – în stilul triumfalist specific conducătorilor comuniști din epocă – drept adevăratul început al procesului de industrializare și electrificare al țării, în urma trecerii întreprinderilor industriale și unităților bancare în „mâinile poporului muncitor”, a fost determinată de dorința liderilor comuniști români de a deține toate pârghiile vieții economice și a servit intereselor directe ale Uniunii Sovietice în regiune.

Anul 1948 a debutat, și în județul Severin, cu adoptarea unor măsuri ce vizau instituirea controlului statului asupra principalelor unități economice din zonă, în primul

⁷³ *Ibidem*, d. 209, f. 150, 151.

⁷⁴ *Ibidem*, d. 195, f. 420.

⁷⁵ *Ibidem*, f. 406.

⁷⁶ *Ibidem*, f. 397.

⁷⁷ *Ibidem*, ff. 430-433.

rând *constituirea Consiliului Economic Județean*, investit cu importante atribuții în plan economic și financiar.

Naționalizarea a fost precedată de *rechiziționarea bunurilor, mobile și imobile, aparținând fostei familii regale a României*, simbol al sistemului politic democratic, înlăturat, prin fraudă și abuz, de către minusculul partid comunist român, cu sprijinul masiv și decisiv al Moscovei, la sfârșitul anului 1947.

Imediat după naționalizare, a fost consemnată o corespondență destul de bogată între autoritățile centrale și locale, menită să lămurească o serie de aspecte legate de acest act de natură economică, cu evidente conotații politice. S-a pus un accent deosebit, în acest sens, pe categoriile de întreprinderi supuse naționalizării, rolul jucat de administrația locală în cadrul procesului amintit, atribuțiile noilor organe de conducere, sistemul de salarizare și impozitare ș.a.m.d.

Cele mai importante obiective industriale din județul Severin (uzinele Nădrag și Ferdinand/Oțelu – Roșu din cadrul complexului metalurgic T.N.C., „Mundus – Borlova – Armeniș” din Caransebeș, „Fabricile Unite de Butoaie” Caransebeș, etc.) au fost naționalizate în cursul lunii iunie 1948, după ce au fost obligate să livreze o serie de produse în contul Convenției de Armistițiu, care le-au afectat considerabil veniturile proprii și posibilitatea efectuării de investiții pentru sporirea randamentului producției, în timp ce instituțiile bancare, cu rol de creditare a altor sectoare economice din regiune, au intrat în procedură de lichidare, bunurile lor (mobile și imobile) revenind agențiilor locale ale Băncii Naționale.

În concluzie, actul naționalizării și-a atins scopul fundamental, de lichidare a proprietății particulare, și la nivelul județului Severin, toate unitățile industriale, miniere și bancare fiind trecute, în mod automat, în patrimoniul statului, a regimului de „democrație populară”.

Astfel, și la nivel local, a fost lichidată, în cursul anului 1948, proprietatea particulară asupra principalelor mijloace de producție, partidul unic contribuind, în mod decisiv, la impunerea controlului deplin al statului asupra economiei naționale.

Bibliografie

B	=	<i>Banatul</i> , Timișoara
BNR SAM-FCA	=	Banca Națională Română – Serviciul Arhive și Muzeu (București), fond <i>Procese-verbale ale Consiliului de Administrație BNR</i>
DJTAN-FCCIL	=	Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, fond <i>Camera de Comerț și Industrie Lugoj – firme sociale și bancare</i>
DJTAN-FDCRAA	=	Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, fond <i>Delegatul Comisiei Române pentru Aplicarea Armistițiului - județul Severin</i>
DJTAN-FIICC	=	Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, fond <i>Inspectoratul Industriei Control Cazare</i>
DJTAN-FPS	=	Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale, fond <i>Prefectura județului Severin</i>
LB	=	<i>Luptătorul Bănățean</i> , Timișoara
Luncan 1982	=	Ioan Luncan, <i>Participarea maselor populare din Banat, sub conducerea PCR, la lupta pentru consolidarea puterii revoluționare democratice și trecerea la socialism în anul 1947 I</i> , în „Studii de istorie a Banatului”, Timișoara, VIII, 1982
Popa 1978	=	Ioan Popa (coord.), <i>Actul naționalizării în Banat</i> , Reșița, f.e., 1978
RL	=	<i>România liberă</i> , București
SJAN CS-FBRC	=	Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Caraș-Severin, Fond <i>Banca Românească S.A., București, sucursala Caransebeș</i>

SJAN CS-FILMC	=	Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Caraș-Severin, Fond <i>Industria de lemn „Mundus-Borlova-Armeniş” S.A.</i> , Caransebeș
SJAN CS-FUN	=	Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Caraș-Severin, Fond <i>TNC Uzina Nădrag</i>
SJAN CS-FUOR	=	Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Caraș-Severin, Fond <i>TNC Uzina Oțelu Roșu</i>

THE INDUSTRY OF SEVERIN COUNTY BETWEEN 1944-1948

(Abstract)

Between 1944 and 1947 the national industry confronted with some problems, such as: deterioration of machines and instalations, decrease of production, lack of fuel, lack of means of transport, lack of the first materials, strikes and communists' lock-outs.

These were taken some important measures, such as: in economy-the law for reglementing the salaries, the law for founding the econimates (May, 3rd, 1945), the law for bringing the war industry to the peace production (June 9th, 1945), the foundation of the Supreme Council of the National Economy (November 24th, 1945) lead by Gheorghe Gheorghiu-Dej, general secretary of the Romanian Communist Party.

The nationalisation of the main means of production was prepared by other measures, such as: reorganising the Ministry of the National Economy and transforming it in the Ministry of Industry and Commerce (April 1947), the control over the production programmes (May, 1947), foundation of the industrial offices (May, 1947).

The law of nationalisation (June 11th, 1948) fulfilled a ciele of laws, which gave the entire economic and politic power to the communist party, the only rulling force in that country.

During 1944 and 1948 the economy of Banat was unpleasantly surprised by two major events, such as: the redrawall of the german troops and the entrance of the russian troops in this area.

The economic situation of the Severin district decreased so much because of some factors like: the war situation, the rubberies, the abuses of the soviet army, the lack of main materials. Although, it increased the number of industrial societies. During the regime of Antonescu, there were many industrial societies with different uses, such as: textile, metalurgic, chimic, alimentary, paper industry, skin industry and others. Some of them are: the Nădrag factories, Ferdinand factories, "Mundus-Borlova-Armeniş" and "Schramm, Hüttl and Schmidt" factories.

The measures taken by the Groza government during 1946 and 1947 have strongly affected the industry of Severin. The nationalisation of the main means of production was determined by the desire of the romanian communists to overtake the power of the economy served to the Soviet Union. These measures included the constitution of the Economic council with high attribution. The nationalisation was preceeded by the requisition of goods, a symbol of the democratic political system.

The most important industrial objectives of the Severin district were rationalized during June 1948 after they were obliged to deliver a series of products according to the convention of Armistice.

To sun it up, the act of nationalisation got its fundamental purpose, that was to liquidate the private property.